

Проанализирована работа практических психологов, учителей и воспитателей вспомогательных школ, а также родителей умственно отсталых детей по подготовке будущих семьянинов. Осуществлен анализ учебных программ, воспитательных мероприятий, основных видов работы психологической службы вспомогательных школ, направленных на подготовку умственно отсталых мальчиков и девочек к взрослой жизни, где основным элементом является создание собственной семьи.

Ключевые слова: учащиеся с нарушениями умственного развития, вспомогательная школа, подготовка к будущей семейной жизни.

A. S. Ivanenko

STATUS OF WORK ON PREPARATION OF MENTALLY RETARDED STUDENTS FOR FUTURE FAMILY LIFE IN SPECIAL SCHOOL PRACTICE AND IN FAMILY

The article analyzes the results of the study of the status of work on the preparation of the mentally retarded students for future family life in the practice of special school and in a family. We have analyzed the work done by practical psychologists, teachers and educators of special schools, as well as parents of mentally retarded children on the preparation of future family men. The article presents the analysis of training programs, educational activities, and the main types of psychological service activities at the schools aimed at preparing mentally retarded boys and girls to adulthood, where the main element is the creation of their own family. The results of the direct study of the current state of work on the preparation of students in need for correction of mental development for family life show that a special school's reserves of variable solutions to correctional and educational problems are not used to the fullest. We have found out that in training and educational process this direction of pedagogical and psychological work does not always correspond to the age-specific interests of children and adolescents; it is characterized by the lack of appropriate teaching materials, as well as the use of methods and techniques. The analysis of syllabus, educational activities and work plans of practical psychologists and social teachers at a special school has shown that in the process of family education of mentally retarded pupils such aspects as the overall social, ethical, psychological, legal, physiological and hygienic, educational, aesthetic and economic are not widely covered.

Keywords: students with intellectual disabilities, special school, preparation for future family life.

Подано до редакції 30.05.14

УДК: 159.923.2 – 053.5:37.015.31

Ю. І. Калюжна, Т. А. Яновська

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

У статті висвітлюється актуальна проблема розвитку творчого потенціалу учнів молодшого шкільного віку. Розглядається специфіка творчої особистості та основні протиріччя її поведінки. Характеризуються основні складові творчого потенціалу особистості. Висвітлюються результати емпіричного дослідження реалізації творчої уяви учня в залежності від специфіки його мотивації. Окреслюються основні шляхи навчально-виховного впливу на розвиток творчої особистості молодшого школяра.

Ключові слова: творчість, творчий потенціал, творчі здібності, творче мислення, творча уява, творча особистість, мотивація досягнень.

Постановка проблеми дослідження. Сучасні умови розвитку економіки та суспільства в цілому передбачають наявність у сучасної шкільної молоді не лише сукупності знань, а й сформованих творчих можливостей, здатності до самореалізації у подальшій професійній діяльності творчого характеру. Тому перед навчально-виховними закладами постає важливе завдання розвитку творчого потенціалу підростаючого покоління, що в свою чергу вимагає удосконалення навчального процесу з урахуванням психологічних закономірностей всієї системи особистісних якостей школярів [5, 26]. Проте у процесі формування творчої особистості в умовах шкільного навчання та вихован-

ня виникають певні протиріччя. Серед них можна виділити декілька основних (В.І. Андреев).

1. Протиріччя між управлінням творчою діяльністю учня з боку педагога і тенденцією самої дитини до самоуправління. Саме тому прагнення вчителя дати дитині вказівки щодо правильних навчальних дій нашкоджуються на намагання учня уникати чи ігнорувати їх, а інколи і відверто опиратися таким впливам. Внаслідок цього педагоги, не маючи жодних нарікань на результати діяльності творчо обдарованих школярів, розцінюють такі прояви їх поведінки як невихованість. Зрозуміло, що такі реакції учнів є зворотною стороною їх прагнення до самостійності у розв'язанні

навчальних проблем, бажання спиратися передусім на власний досвід та пізнавальні потреби і можливості.

2. У широкому переліку навчальних задач, що пропонуються школярам, переважають такі, що мають індивідуальний характер. Але потреби суспільства дедалі більше вимагають формування навичок колективної творчості. Таке протиріччя окреслює необхідність формування соціальних навичок творчої особистості, формування взаємодопомоги, взаємоконтролю тощо. Складність цього шляху полягає у тому, що творчо обдарована дитина досить часто відчуває ускладнення саме у створенні стосунків з оточуючими, оскільки її мотиви поведінки, глибокі пізнавальні інтереси та емоційні реакції, пов'язані з ними, не завжди поділяються і підтримуються однокласниками та однолітками.

3. Творчі здібності у побутовому розумінні часто ототожнюються із знаннями, ерудованістю дитини. Саме тому акцент у навчанні робиться на формуванні знань школяра. Відповідно його творчий потенціал оцінюється за здатністю здійснювати аналіз та синтез у процесі мислення, робити досконалі узагальнення засвоєного матеріалу, виділення суттєвого у його контексті, застосовувати теоретичні дані на практиці, передбачати та оцінювати результати навчальних дій. Проте ознаками творчості є здатність продумувати нові ідеї, креативність, інтуїція, поєднання розгорнутої мисленнєвої діяльності з творчою уявою. Таке протиріччя диктує необхідність розробки навчально-творчих завдань для школярів, спрямованих на розвиток не лише їх пізнавальної, а й творчої активності.

Ці протиріччя вимагають комплексного подолання. Так, розвиток творчого потенціалу школярів має передбачати водночас і особливу професійно-педагогічну діяльність вчителя з урахуванням особливостей творчої особистості школяра, і спеціально організовану навчальну активність самого учня, яка створювала б широкі можливості як для самостійного пізнання, так і для реалізації групової взаємодії з однолітками.

Метою нашої статті є теоретичне та емпіричне дослідження особливостей творчого потенціалу учнів молодшого шкільного віку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття творчого потенціалу особистості нерозривно пов'язане зі змістом творчої діяльності особистості. У сучасних дослідженнях (роботи В.А. Роменця, Я.А. Пономарьова, В.О. Моляко, В.І. Андреева та ін.) розглядаються характерні показники, що відрізняють творчість від рутинної діяльності (як навчальної, так і професійної). Найголовнішими серед них можна визнати такі. По-перше, це наявність проблеми, протиріччя, що вимагає активної діяльності особистості, спрямованої на їх розв'язання. По-друге, процес творчої діяльності або її продукт мають відзначатися новизною та оригінальністю. По-третє, результат творчості має бути значущим у соціальному та особистісному плані. Це означає, що він може бути цінним як

для суспільства взагалі, так і для саморозвитку людини, що включена у творчу діяльність. І, зрештою, творчість передбачає прогресивність, тобто спрямованість на корисність результату, просоціальний його характер.

Окрім вищевказаних ознак, характерних для творчої діяльності, автори підкреслюють важливість наявності об'єктивних умов творчості (соціальних, матеріальних) та суб'єктивних передумов (знань, умінь, мотивації, здібностей людини тощо). Зрозуміло, що виконання такої діяльності передбачає наявність у особистості комплексу певних психологічних якостей, які можна назвати її творчим потенціалом.

У сучасних наукових дослідженнях (А.Н. Лук, Я.А. Пономарьов, О.М. Матюшкін, Н.С. Лейтес та ін.) як правило виділяються три основні групи таких якостей, а саме: а) фізіологічні особливості; б) пізнавальні якості; в) специфічні особистісні характеристики. Фізіологічні (або психофізіологічні) особливості розглядаються у більшості досліджень як природні передумови розвитку творчої особистості. До цієї групи належать, передусім, працездатність нервової системи, підвищена фізична активність. Вважається, що здатність до творчої діяльності, яка вимагає значних енергозатрат, перш за все проявляється у фізично міцних особистостях [2, 43]. Друга група якостей творчої особистості є найбільш дослідженою у сучасній психології. Вони реалізуються у пізнавальній діяльності, забезпечують засвоєння та переробку нової інформації. Розглянемо детальніше компоненти, що відносяться до цієї групи:

1. Уважність до об'єкту пізнання, до деталей та нюансів, що здатні нести на собі важливу додаткову інформацію. Здатність до тривалого зосередження уваги на одній діяльності, що є запорукою успішності на основі поглибленого освоєння її структури та умов виконання. Підвищена сенситивність до нового, здатність надавати новим знанням емоційного забарвлення, виявляти естетичні почуття у процесі пізнання. Так, творчо обдарованому учню притаманні вирази «красива задача», «веселий малюнок» і т.д.

2. Добра пам'ять, що вважається запорукою ефективного творчого мислення, бо забезпечує безперервний «доступ» до інформації, яка підлягає подальшій обробці у мисленнєвому плані. Безумовно, серед багатьох видів пам'яті яскраво проявлятися може саме той, який забезпечує успішність реалізації спеціальних здібностей дитини, спрямованих на виконання конкретного виду діяльності: образотворчої, спортивної, технічної тощо.

3. Інтелектуальні прояви творчої особистості вивчені у психолого-педагогічній літературі досить широко (А.Н. Лук, О.М. Матюшкін, Б.П. Нікітін та ін.). Серед них найвизначнішими можна виділити самостійність мислення, яка проявляється передусім у здатності школяра виявляти проблему у процесі пізнання та спрямовувати власні зусилля на її розв'язання. Окрім цього, творча особистість зазвичай демонструє

також і гнучкість мисленнєвих процесів, що передбачає окреслення різних варіантів вирішення навчальної проблеми. Оригінальність і нестандартність мисленнєвого процесу творчо обдарованої особистості реалізується у намаганні вийти за межі уже відомого, обґрунтованого, передбаченого правилами чи загальноприйнятими вимогами. До визначних характеристик творчого мислення відносяться також економічність та інтуїтивність.

4. Розвинена творча уява, скерована на створення нових образів, здатність до моделювання нових оригінальних об'єктів та ситуацій.

До особистісних специфічних характеристик творчої особистості відносяться, насамперед, такі:

- Загострене почуття справедливості, намагання оцінити явища з етичної точки зору.

- Ускладнення у спілкуванні з однолітками, що обумовлюється нерозумінням з боку однолітків інтересів та переживань обдарованої дитини. Досить часто цей феномен поєднується її прагненням спілкуватися із старшими за віком дітьми, які переймаються складнішими проблемами і здатні поділяти погляди обдарованого школяра.

- Схильність обдарованої особистості до критики поведінки інших та повчань (резонерства). Особливо це стосується тих сфер діяльності, у яких вона має найбільший успіх. Автори зазначають, що у молодших школярів така критика має досить жорсткий та безкомпромісний характер внаслідок ще недостатньо сформованих комунікативних навичок.

- Непередбаченість і деяка нестабільність емоцій, оскільки на нові знання учень реагує не тільки інтелектуальною, а й емоційною активністю.

- Прояви специфічної мотивації, спрямованої, передусім, не на репродуктивну діяльність з передбачуваним результатом, а на досягнення нового, оригінального рішення, не боячись нерозуміння чи осуду з боку оточуючих.

- Здатність до самокритичної оцінки власної особистості і діяльності. Досить часто це межує із своєрідним комплексом неповноцінності, який полягає у невпевненості та незадоволенні дитини собою. Однією з основних причин цього явища є передбачення творчою особистістю можливих перешкод на шляху до успіху та усвідомлення недоліку власних вмінь та зусиль для їх подолання. Таким чином, модель творчої особистості охоплює не лише сферу пізнання, а й інші сфери життєдіяльності людини.

Виклад основного матеріалу дослідження. Молодший шкільний вік є сенситивним періодом для розвитку спеціальних здібностей. Сучасна психологічна наука стверджує, що дітям цього віку притаманні конкретність і образність мислення, емоційне сприйняття дійсності та активне ставлення до неї. Брак життєвого досвіду компенсується фантазією, яка яскраво виявляється у дитячій словотворчості: при складанні казок, віршів. Образність мислення, відсутність стереотипів,

естетичне сприйняття та готовність до дій також характерні для молодших школярів. Часто відсутність творчого потенціалу потім стає перешкодою у старших класах школи, коли необхідні рішення нестандартних задач, інтерпретація матеріалів першоджерел. Основна ж увага у початкових класах акцентується на увазі, мисленні, пам'яті, хоча саме у молодшого школяра у значно більшій мірі зберігаються риси сенситивності для розвитку уяви і творчих здібностей. Проблема розвитку уяви актуальна тим більше, що цей психічний процес є невід'ємним компонентом будь-якої форми творчої діяльності людини, її поведінки у цілому.

Як показали дослідження Л.С. Виготського, В.В. Давидова, Є.І. Ігнат'єва, В.А. Крутецького, Н.С. Лейтеса, Я.А. Пономарьова, С.Л. Рубінштейна, Д.Б. Ельконіна та інших, уява виступає не тільки передумовою ефективного засвоєння учнями нового навчального матеріалу, але і є умовою творчої переробки наявних у дітей знань, сприяє саморозвитку особистості, тобто у значній мірі визначає ефективність навчально-виховної діяльності у школі. Виходячи з розуміння взаємозв'язку між основними психологічними якостями творчої особистості молодшого школяра, ми здійснили емпіричне дослідження, у якому намагалися прослідкувати вплив мотивації пізнавальної діяльності молодшого школяра на ефективність реалізації його творчої уяви. Для дослідження було обрано вибірку із 140 учнів третіх класів ряду шкіл м. Полтави. Перш за все, ми використали методику вивчення мотиваційної структури навчальної діяльності молодшого школяра [6, 34]. Вона дозволяє виявити такі мотиваційні компоненти у пізнавальній діяльності дитини:

- Комунікативні, пов'язані з прагненням до визнання поваги з боку однокласників та взаємодії з ними.

- Емоційні, які передбачають переживання привабливості самого процесу пізнання.

- Мотиви саморозвитку, тобто прагнення стати у подальшому цікавою та культурною людиною.

- Мотивація, пов'язана з реалізацією позиції школяра та усвідомленням її важливості.

- Мотивація досягнення як намагання у процесі діяльності добитися якнайкращого успішного результату.

- Пізнавальні мотиви, які передбачають передусім бажання вчитися, дізнаватися про нові цікаві явища та факти.

- Зовнішні мотиви, які зазвичай пов'язуються молодшими школярами з покаранням або заохоченням (оцінкою, похвалою чи несхваленням батьків або вчителя).

Школярам з переважанням різних груп мотивів пропонувалися такі завдання, які вимагали реалізації творчого потенціалу при створенні образів уяви.

1. Складання речення з трьох запропонованих слів (за Є. Росляковою) полягає у складанні якомога

більше речень, у яких би описувалися якісь незвичайні або фантастичні події і які б містили ці три слова. При оцінюванні підраховувалась кількість речень (продуктивність), а також оригінальність кожного речення [4, 52].

2. «Неповні фігури» (за К.Г. Речицькою та О.А. Сошиною) діагностує креативні (творчі) здібності дітей. Пропонується на основі кожної із запропонованих фігур намалювати якомога більше малюнків, причому домальовування може проводитися як усередині контуру, так і за його межами при будь-якому зручному для дитини повороті листа і зображені фігури, тобто можна використовувати кожну фігуру у різних ракурсах. Методика активізує діяльність уяви, виявляючи одну з її основних властивостей – бачення цілого раніше частин. Дитина сприймає запропоновані тест-фігури як частини яких-небудь цілісностей і добудовує, реконструює їх. Можливість здійснення такої реконструктивної функції уяви закладена у самій специфіці цього психічного процесу [3, 26].

Як свідчать результати проведеного дослідження, найвища результативність виконання завдань із створення образів творчої уяви за першою методикою притаманна учням із яскраво вираженою мотивацією досягнення (62% учнів даної групи). На другому місці за результативністю учні з переважаючою комунікативною мотивацією. Так, серед них високий рівень виконання завдання на складання речень із запропонованих слів продемонстрували 50% опитуваних. Третє місце за результативністю виконання завдання зайняли учні з яскраво вираженою емоційною мотивацією (32%). Варто зазначити, що у інших групах досліджуваних відсоток найвищої успішності виконання цього завдання не перевищував 23%. Найнижча успішність виконання цього завдання притаманна для учнів із зовнішньою мотивацією пізнавальної діяльності (всього 8%).

Дещо відрізняються результати дослідження творчої уяви молодших школярів за методикою «Неповні фігури». У школярів з яскраво вираженою мотивацією досягнення найвищий рівень виконання цього завдання виявився у 59%. Учні з переважаючою пізнавальною мотивацією досягли найвищого успіху у 46% випадків. У групі досліджуваних із емоційною мотивацією цього результату досягли 27% опитуваних, усі ж інші групи досліджуваних високого рівня виконання цього завдання досягли не більше, ніж у 19% випадків. Відмінності у результатах виконання обох методик обумовлюються специфікою самих завдань. Так, у першому випадку вимагалось виконання завдання на вербальному матеріалі, друге ж завдання передбачало переважно створення образу – малюнка, де комунікативна складова була менш вираженою. Проте в обох випадках зафіксовано найкращу результативність у школярів з переважаючою мотивацією досягнення. Можна виділити низку чинників, що сприяють розвитку творчого потенціалу дитини. Вони поділяються на кілька груп.

1. Загальні фактори соціального впливу. Вони передбачають побудову взаємин дорослих з обдарованою дитиною на основі індивідуального підходу, із урахуванням специфічних особистісних якостей. Так, у роботах В.А. Андрєєва, А.Н. Лука, Д.Н. Богоявленської, Н.С. Лейтес, К. Текекс, М. Карне можна відзначити основні шляхи взаємодії творчо обдарованої дитини з дорослими не лише у навчально-виховному процесі, а й у колі сімейних стосунків. Серед них виділяються такі:

1. Терпляче ставлення до неординарної поведінки творчо обдарованої дитини, її дивних, нестандартних запитань.

2. Намагання уникнути суспільного несхвалення проявів творчої обдарованості. У спілкуванні з учнями велике значення має підкреслення позитивних сторін творчої особистості з об'єктивної, неупередженої точки зору.

3. Творчій особистості необхідно надавати допомогу у процесі переборення “незрозумілості” з боку інших. З психологічної точки зору доцільним є її залучення до соціальних тренінгів, що мають за мету формування здатності узгоджувати дії творчої особистості з діями оточуючих, висловлюватись мовою, доступною для інших, коректно критикувати думки та поведінку однолітків, відстоювати власну думку тощо.

4. У взаєминах з творчою особистістю важливим є уникнення зайвої опіки, шефства над нею. Надання учневі можливості самостійно розв'язувати сильні проблеми у сфері навчання чи взаємостосунків сприяє загальному особистісному розвитку.

5. Особливе значення має коректна критика як творчих здобутків дитини, так і її недоліків. Доцільно здійснювати її з конструктивних позицій, що передбачали б шляхи переборення труднощів чи помилок.

До другої групи факторів розвитку творчої особистості належать ті, що сприяють формуванню особливостей її пізнавальної сфери. Розглянемо їх детальніше.

II. Фактори розвитку пізнавальної сфери творчої особистості.

1. Формування чутливості до проблем, уміння окреслити протиріччя у навчальному матеріалі через включення в активну інтелектуальну діяльність, стимуляцію до постанови питань.

2. Розвиток швидкості мисленнєвої діяльності та її економічності за допомогою включення в комп'ютерні ігри навчально-пізнавального характеру.

3. Формування критичності мислення, що виражається у об'єктивності та доказовості висновків. Відбувається за рахунок залучення учнів до дискусій, а також до розв'язання завдань, що вимагають логічного доведення.

4. Гнучкість мислення як здатність до переборення штампів, стереотипів розвиваються при залученні школярів до обговорення проблем, які вимагають плюралізму міркувань.

5. Розвиток інтуїції та творчої уяви при розв'язанні проблемних задач, створенні мовних образів у творах, віршах, малюнках.

Особливої уваги заслуговують чинники, які можуть сприяти формуванню мотивації досягнення людини [1, 156]. До їх складу входять: розвинутий науковий світогляд; наявність «Я-концепції»; вольові якості особистості; оціночні якості; естетичні почуття. Автор зазначає, що ці якості мають розвиватися комплексно, забезпечуючи прагнення учня до створення нового, оригінального результату.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Розвиваються вищевказані якості, на основі яких від-

бувається формування мотивації досягнення при розв'язуванні та обговоренні світоглядних значущих запитань на уроках, у ході спеціально організованих дискусій, спілкування під час розв'язання проблемних ситуацій як навчального, так і пізнавального характеру. Проте особливості застосування цих форм роботи у молодшому шкільному віці вимагають подальшого вивчення та вдосконалення з урахуванням вікових особливостей розвитку та пізнавальних можливостей школярів і на основі цього розробки цілеспрямованої системи педагогічних впливів на формування творчого потенціалу особистості у цілому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андреев В.И. Диалектика воспитания и самовоспитания творческой личности / Валентин Иванович Андреев. – Казань: Изд. – во Казанского университета, 1988. – 238 с.
2. Алфимов В.Н. Творческая личность старшеклассника: модель и развитие / Алфимов В.Н., Артемов Н.Е., Тимошко Г.В. – Киев - Донецк, 1993. – 64 с.
3. Речицкая Е.Г. Развитие творческого воображения младших школьников / Е.Г. Речицкая, Е.А. Сошина. – М., 1999. – С.25-44.

REFERENCES

1. Andreyev, V. I. (1988). *Dialektika vospitaniya i samovospitaniya tvorcheskoy lichnosti [Dialectics of education and self-creative personality]*. Kazan: Izd-vo Kazanskogo universiteta [in Russian].
2. Alfimov, V. N., Artemov, N. Ye., Timoshko, G. V. (1993). *Tvorcheskaya lichnost starsheklassnika: model i razvitiye [High school student's creative personality: model and development]*. Kiev – Donetsk [in Russian].
3. Rechitskaya, Ye. G. (1999). *Razvitiye tvorcheskogo voobrazheniya mladshikh shkolnikov [Development of primary school pupils' creative imagination]*. Moscow [in Russian].

4. Рослякова Е.Е. Проблема воображения в контексте гуманистического подхода к развитию личности ребёнка / Е.Е. Рослякова // Начальная школа. – 2003. - № 5. – С.51-53.
5. Роменець В.А. Психологія творчості / Володимир Андрійович Роменець. – К., Вища школа, 1971. – 248 с.
6. Дзюбко Л. Діагностика навчальної мотивації / Людмила Дзюбко, Людмила Гриценюк. – К.: Шк. світ, 2011. – 128 с.

4. Roslyakova, Ye. Ye. (2003). Problema voobrazheniya v kontekste gumanisticheskogo podkhoda k razvitiyu lichnosti rebyonka [The problem of imagination in the context of humanistic approach to the development of child's personality]. *Nachalnaya shkola – Primary School*, 5, 51-53 [in Russian].
5. Romenets, V. A. (1971). *Psikhologhiya tvorchosti [Psychology of Creativity]*. Kyiv: Vyshcha shkola [in Ukrainian].
6. Dziubko, L., Gritsenok, L. (2011). *Diahnostyka navchalnoi motyvatsii [Diagnosis of learning motivation]*. Kyiv: Shkilnyi svit [in Ukrainian].

Ю. И. Калиужная, Т. А. Яновская

ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ ТВОРЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ

Данная статья посвящена изучению познавательного аспекта творческого потенциала младшего школьника с учётом его возрастных особенностей. Рассматривается специфика творческой личности и основные противоположности её поведения. Характеризуются основные составные творческого потенциала личности. Выделены основные пути развития творческого воображения младших школьников в зависимости от мотивации их учебной деятельности.

Ключевые слова: творчество, творческий потенциал, творческие способности, творческое мышление, творческое воображение, творческая личность, мотивация достижений.

Yu. I. Kaliuzhna, T. A. Yanovska

PECULIARITIES OF DEVELOPMENT OF PRIMARY SCHOOL PUPILS' CREATIVE POTENTIAL

This article is devoted to the study of the cognitive aspects of primary school pupils' creative potential taking into account its age peculiarities. The specific character of a creative personality and the main opposites of his behavior are considered. The main components of personality's creative potential are characterized. The main ways of development of primary school pupils' creative imagination depending on the motivation of their training activities are distinguished. One can identify a number of factors which contribute to the development of a child's creative potential. They can be divided into several groups: general factors of social influence, the factors of development of a creative personality's

cognitive sphere. Special attention should be paid to the factors which can promote the formation of a person's achievement motivation. They include the development of scientific outlook; the existence of "self-concept"; personality's volitional powers; sense of beauty, etc. The author notes that these qualities should be developed comprehensively, providing the student's striving for creating new and original results. These qualities are developed during specially organized discussions, communication in the process of solving problem situations of both educational and informative character. However, the particular application of these forms of work at primary school age requires further study and improvement accounting age peculiarities and schoolchildren's cognitive abilities. On the basis of this the targeted system of pedagogical influence on the formation of the creative potential of a person in the whole should be developed.

Keywords: creativity, creative potential, creative abilities, creative thinking, creative imagination, creative personality, achievement motivation.

Подано до редакції 26.05.14
